

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΣΤ΄ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ *)

Γρηγόριος ὁ ΣΤ΄, μετ' ἐκπλήξεως ἀναγνώσας τὰ ἀπροσδόκητα Σχέδια ταῦτα καθὼς καὶ τὸ ὑπουργικὸν διάγγελμα, συνεκάλεσε τῇ 29ῃ (ἢ 30;) Ὀκτωβρίου εἰς κοινὴν συνεδρίαν τὰ Δύο Σώματα τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸ Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον. Μετὰ σύσκεψιν καθηροῖσθαι τριμελὴς Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν Κυζίκου, Βεροῖας καὶ Βοδενῶν πρὸς μελέτην τῶν Σχεδίων καὶ ὑποβολὴν λεπτομεροῦς ἐκθέσεως. Τῇ δὲ 6ῃ Νοεμβρίου συνεκροτήθη ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Σύνοδος γενικωτέρα, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἀνεγνώσθησαν ἢ τε ἀναλυτικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν Σχεδίων καὶ τὸ σχέδιον ἀπαντήσεως πρὸς τὸ ὑπουργικὸν διάγγελμα. Ἐνεκρίθη δὲ νὰ συγκροτηθῇ γενικὴ Συνέλευσις, ὡς καὶ πρότερον ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν τῆς Πατριαρχικῆς ἀπαντήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πατριάρχης διεβίβασε τὰ τε δύο Σχέδια καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς αὐτὰ πρὸς τοὺς πρόφην Πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθιμον Δ', Κύριλλον Ζ' καὶ Σωφρόνιον Γ', βραδύτερον δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐν Ἀρτάκη διαμένοντα Ἰωακείμ Β', οἵτινες πάντες καὶ εὗρον τὰς ἀναλύσεις κανονικὰς καὶ συμφώνως πρὸς τὸν πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πρὸς τὰ προνόμια¹. Ἡ Συνέλευσις ἐγένετο τῇ 16 (ἢ 15; Γεδ.) Νοεμβρίου, ἐνέκρινε δὲ παμφηφεί τὴν ἐν λόγῳ ἀπάντησιν, ἣτις καὶ ἀπεστάλη πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἀμέσως τὴν ἐπομένην ἡμέραν². Ἡ Πατριαρχικὴ Ἀπάντησις ἀνῆρει μὲν τὰς ἐν τῷ ὑπουργικῷ Διαγγέλματι διατυπωμένας Κυβερνητικὰς θεωρίας, ἐξήλεγχε δὲ τὰ δύο Σχέδια. Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὸ ὑπουργικὸν Διάγγελμα: τὸ Πατριαρχεῖον ὀρθότατα παρετήρει εἰς τὴν Κυβέρνησιν, φρονοῦσαν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ διαφορὰ τῶν Βουλγάρων δὲν σχετίζεται μετὰ τῆς θρησκείας, ὑφ' ἣν ἐννοεῖ μόνον τὸ δόγμα, ὅτι οἰονδήποτε ζήτημα ἐκκλησιαστικόν, ἀπτόμενον τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας θεσμῶν καὶ κανόνων, εἶναι ἐπίσης ζήτημα θρησκευτικόν. Συνεπῶς καὶ τὸ Βουλγαρικὸν ζήτημα, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ λυθῇ ἄνευ προεξετάσεως καὶ ἀντιπαράβολῆς πρὸς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας εἶναι ζήτημα θρησκευτικόν³. Ὡς πρὸς τὴν ἀποψιν δὲ τῆς Κυβερνήσεως ὅτι

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου σ. 348.

1. Ἴδε τὰς ἀπαντητικὰς Ἐπιστολάς τῶν ἐν λόγῳ Πατριαρχικῶν ἐν *Γεδεῶν* σ. 192—197. Καταφατικώτεροι εἶναι οἱ δύο πρῶτοι Πατριάρχαι.

2. *Καλλίφρονος*, Ἐκκλησιαστικὰ ἐν *Κων)πόλει* 1870. τ. Δ'. σ. 79—83. *Γεδεῶν*, 126. 133. 134. 180.—*Ἀνασκευὴ* τῆς Ἀπαντήσεως τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας εἰς τὰ παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης ἀποσταλέντα Σχέδια λύσεως τοῦ Βουλγ. ζητήματος. Ἐν ΚΠ. 1869. σελ. 5.6.

3. *Γεδεῶν* 149—150.

αὕτη καὶ τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου σέβεται καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησησιν τῶν θρησκευτικῶν δικαιωμάτων πάντων τῶν ὑψηλῶν ἐξασφαλίζει, ἐνεργοῦσα ὡς ἐνεργεῖ, τὸ Πατριαρχεῖον εὐθαρσῶς ἀπήντα ὅτι ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὰ Πατριαρχικά προνόμια εἶναι προφανῆς ἢ καταπάτησις αὐτῶν διὰ τῶν δύο Σχεδίων· ὅσον ἀφορᾷ δὲ διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, εἰδικῶς περὶ τῶν Βουλγάρων περὶ τῶν ὁμοίων καὶ πρόκειται, ὁ Πατριάρχης ἀπήντα ὅτι δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ ἐλευθερίας συνειδήσεως, οὐδὲ περὶ ἐλευθέρας ἐξασκήσεως τῆς θρησκείας αὐτῶν, διότι οὐδέποτε ἐστερήθησαν ταύτης, ἀλλὰ πᾶν τοῦναντίον περὶ ἀνατροπῆς τῆς θρησκείας αὐτῆς καὶ παραβιάσεως τῆς ἐλευθερίας τοσούτων ἄλλων λαῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν θρησκείαν. Τὸ Πατριαρχεῖον καθίστα προσεκτικὴν τὴν Κυβέρνησιν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπαντῶν ὅτι «ἐάν μονομερῶς ἀκούσασα τοὺς Βουλγάρους ὑποστηρίξῃ καὶ πραγματοποιήσῃ τὰ Σχέδια ταῦτα, θέλει παρασυρθῆ εἰς τὸ νὰ ἀνατρέψῃ μὲν τὰς βάσεις τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, παραβιάσῃ δὲ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησησιν τῆς θρησκείας τοσούτων ἄλλων ὑψηλῶν αὐτῆς λαῶν, καὶ τότε συγκαταστροφῆσονται καὶ οὐκ ὀλίγα οὐσιώδη προνόμια τοῦ Πατριαρχείου»¹.

Ὡς πρὸς τὴν λύσιν δὲ τῶν δύο Σχεδίων, τὸ Πατριαρχεῖον ἐχαράκτηριζε ταῦτα ὅλως ἀντιθρησκευτικά, ὡς ἐναντία πρὸς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας, θίγοντα καὶ αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία «ἔστι καὶ λέγεται μία, διὰν οἱ ὀπουδήποτε γῆς εὐρισκόμενοι χριστιανοὶ πιστεύωσι τὰ αὐτὰ δόγματα τῆς πίστεως ἀπαραιλλάκτως, ἔχωσι τὰς αὐτὰς τελετάς, καὶ διοικῶνται κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν, ὑπὸ πνευματικῶν ἀρχηγῶν κατὰ τὴν διατύπωσιν τῶν ἱερῶν κανόνων διοριζομένους»· τὰ δὲ Σχέδια ταῦτα προτίθενται νὰ συστήσωσιν ἄλλοίαν τινὰ παρὰ τὴν μίαν Ἐκκλησίαν². «Ἐναντιοῦνται προσέτι ἀμφοτέρω, ἔγραφεν ὁ Πατριάρχης, καὶ πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πρὸς τὰ Σουλτανικὰ Βεράτια. Καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἀποφεύγουσιν οἱ Βούλγαροι τὴν μετὰ τῆς νομίμου ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν Ἀρχῆς συνδιάσκεψιν περὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικοῦ ἀντικειμένου. «Ἐκκλησιαστικὴ καὶ θρησκευτικὴ διοίκησις ἐπὶ τοιούτων ἀρχῶν θεμελιουμένη, ἐξακολουθεῖ ἐν τῇ ἀπαντήσῃ αὐτοῦ τὸ Πατριαρχεῖον, εἶναι ἀπαρδειγματίστος εἰς τὰ χρονικά, οὐ μόνον τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς, ἀλλὰ καὶ πάσης ἄλλης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας». Διὰ τῶν δύο Σχεδίων ὅχι μόνον δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ εἰρήνευσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, διὰ τῆς κατατομῆς καὶ διαιρέσεως τῶν ἐπαρχιῶν ἐπὶ βάσει πληθοφυλετικῇ, διὰ τῆς συγχύσεως καὶ ἀοριστίας τῶν ὀρίων τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας καὶ διὰ τῆς ἀκωλύτου αὐθαιρεσίας τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ ἐκλέγειν κατὰ τὸ δοκοῦν ὅτε μὲν τὸν Ἕλληνα, ὅτε δὲ τὸν Βούλγαρον Ἐπίσκοπον, διαιωνίζονται αἱ φυλετικαὶ ἀντιζηλίαι καὶ τὰ πάθη καὶ ἐπαυξάνουσιν αἱ διαιρέσεις καὶ οἱ διαπληκτισμοί. Ὁ Πατριάρχης ἐπέμενε νὰ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ ἡ Κυ-

1. Γεδεών, 152, 153. 2. Ἐνθ' ἀν. 150, 151.

βέρνησις ὅτι διὰ τῶν Σχεδίων τούτων, ἅτινα ἦσαν πολλῶ ἀντικανονικώτερα τῶν κατὰ καιροῦς ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων προταθέντων αἰτημάτων, θὰ προξενήσῃ ταραχὴν καὶ σύγχυσιν εἰς τοὺς ὑπηκόους, ἐνῶ, ὡς λέγει, ἐπιθυμεῖ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν διεστώτων. Τὸ Πατριαρχεῖον, ἐν τέλει, καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἐπιμονὴν τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τὰ χεῖρω, ὡς ἔγραφε, ἐπεθύμει σφόδρα νὰ δοθῇ μία λύσις εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο· ἐπειδὴ ὁμως οἱ μὲν Βούλγαροι παρουσιάζοντο πάντοτε ἀπαιτητικώτεροι, ἀδιστακτικῶς γνωμοδοτοῦντες ὅτι πάντα τὰ ἐκάστοτε ὑπ' αὐτῶν προτεινόμενα Σχέδια σκοπὸν εἶχον καὶ ἔχουσι δῆθεν νὰ εἰσαγάγουσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν μὴ ὑπάρχουσαν εἰσὶν, ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου δὲ καὶ τῆς θρησκείας ὑπαγορευομένην ἀδελφικὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶς διοικούντων καὶ διοικουμένων ποιμένων καὶ ποιμνίων, (Ἄνασκει ἡ τῆς Ἀπαντήσεως τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας εἰς τὰ παρὰ τῆς Ὑψηλ. Πύλης ἀποσταλέντα Σχέδια λύσεως τοῦ Βουλγ. Ζητήματος. Ἐν ΚωνΠ. 1869 σ. 5), αἱ δὲ ἐκ μέρους τῶν Πατριαρχείων κατὰ καιροῦς γινόμεναι δυναταὶ παραχωρήσεις καὶ θυσίαι ἐφάνησαν ἀνεπαρκεῖς, ὁ Πατριάρχης, ἐνισχυόμενος ἐν τῇ γνώμῃ του καὶ ὑπ' ἄλλων, καὶ δὴ τῶν πρώην Πατριαρχῶν Ἀνθίμου Δ' καὶ Κυρίλλου Ζ' προέτεινεν ὡς ἔσχατον καταφύγιον τὴν σύγκλησιν Οἰκουμενικῆς Συνόδου, διότι ἔγραφε «τὸ Πατριαρχεῖον ἐξαντλήσαν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ πράξῃ ἐντὸς τῶν διαγεγραμμένων ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων ὁρίων, τοῦτο τὸ μέτρον θεωρεῖ εἰς τὸ ἐξῆς ἀναγκαῖον»¹. Τὰς γενικὰς ταύτας κρίσεις αὐτοῦ περὶ τῶν δύο Σχεδίων ἐβεβαίωσε τὸ Πατριαρχεῖον διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἐξελέγξεως τοῦ ἀντικανονικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος. Ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐνοριακοῦ Κλήρου κατὰ τὸ πρῶτον ἄρθρον ἀμφοτέρων τῶν Σχεδίων, τὸ Πατριαρχεῖον παρετήρει ὅτι δὲν ὀρίζεται πόθεν οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας διεσπαρμένοι Βούλγαροι θὰ ἐζήτουν καὶ θὰ ἐλάμβανον τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν: παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων ἢ ἀλλαχόθεν; Ἐν τῇ ἀοριστίᾳ ταύτῃ εἶναι πιθανώτατον ὅτι οἱ ἀνὰ τὴν Ἐπικράτειαν Βούλγαροι ἢ ἀφ' ἑαυτῶν θὰ διώριζον τοὺς τυχόντας ἱερεῖς ἢ θὰ ἐζήτουν καὶ θὰ ἐλάμβανον αὐτοὺς ὅθεν τυχὸν ἠθέλον ἐγκρίνει, ὅτε βεβαίως οἱ τοιοῦτοι ἱερεῖς θὰ ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ὑποτάσσονται ἢ ὄχι εἰς τὰς κατὰ τόπους κανονικὰς ἐκκλησιαστικὰς Ἀρχάς, πράγμα ἀντικανονικὸν καὶ πρόξενον ἀναρχίας, σύγχυσεως καὶ ἀταξίας». Ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν δὲ καὶ τὸν διορισμὸν τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, τὸ Πατριαρχ-

1. Ἴδε γνωμοδοτήσεις αὐτῶν: *Γεδεών*, 193. 194.

2. *Γεδεών*, 157. Τὴν Πατριαρχικὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸ ὑπουργικὸν Διάγραμμα ὑπέγραψε καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν Ἡρακλείας Παναρέτου, Κυζίκου Νικοδήμου, Νικομηδείας Διονυσίου, Χαλκηδόνος Γερασίμου, Δέρκων Νεοφύτου, Βερροίας Σωφρονίου, Κρήτης Διονυσίου, Δράμας Ἀγαθαγγέλου, Φιλαδελφείας Μελετίου, Σωζογιαθουπόλεως Προκοπίου, Βοδενῶν Νικοδήμου καὶ Κορυτσᾶς Νεοφύτου.

3. Παραπέμπει εἰς τοὺς Κανόνας: 35 Ἀποστ. 39 Ἀποστ. 8 Γ' Οἴκουμ.

χεῖον εὑρισκε τὰς διατάξεις τῶν Σχεδίων πολλαχῶς ἐναντίας πρὸς τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας. Α' Ἐπιφέρουσι κατατομὴν καὶ διαίρεσιν τῶν ἐπαρχιῶν, λόγῳ μόνον φυλετικῆς διακρίσεως πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται¹. Β'. Ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρος Μητροπολίτης τοῦ βιλλαγετίου καὶ ὁ Βούλγαρος Ἐπίσκοπος τοῦ Σαντζακίου δὲν θέλουσιν ἔχει ὄρια τῆς περιφερείας αὐτῶν καθωρισμένα, ἔνεκα τοῦ ὅτι εἰς πολλὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς αὐτῆς περιφερείας εἰσι διεσπαρμένοι καὶ Βούλγαροι καὶ μὴ Βούλγαροι, θέλουσιν ἔχει μετὰ τῶν γραικῶν ἀρχιερέων κοινὰς τὰς περιφερείας καὶ τὰ ὄρια τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τοὺς κανόνας, διότι θὰ ἦσαν δύο Ἐπίσκοποι ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐπαρχίᾳ. Καὶ θὰ εἶναι ἀναγκαῖα συνέπεια τούτου ἐν τῷ προσῶπῳ τῶν λόγῳ φυλῆς καὶ γλώσσης διηρημένων Ἐπισκόπων νὰ διαίρωσιν καὶ τὰ ποιμνία αὐτῶν. Ἐπειτα, ἂν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐφηροῦζετο διὰ τοὺς Βουλγάρους, πῶς δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν, παρατηρεῖ τὸ Πατριαρχεῖον, τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἔθνη πρὸς πλήρη κατακερματισμὸν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας; Γ'. Ὁ Βούλγαρος Ἐπίσκοπος θὰ ἐκλέγεται μὲν, θὰ ψηφίζεται καὶ θὰ χειροτονῆται παρὰ τῆς Βουλγαρικῆς Ἀρχῆς, θὰ ὑποτάσσεται δὲ εἰς τὸν Ἕλληνα Μητροπολίτην² καὶ τὰνάπαλι: ὁ τῷ Βουλγάρῳ Μητροπολίτῃ ὑπαγόμενος Ἕλληνας Ἐπίσκοπος θὰ ἐκλέγεται μὲν καὶ θὰ χειροτονῆται ὑπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Κωνσταντινουπόλεως, θὰ ὑποτάσσεται δὲ εἰς τὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη ἄλλοπρόσαλλος ἐκκλησιαστικὴ πειθαρχία θὰ εἶναι λέξις κενὴ καὶ ἀτελεφόρητος. Οἱ ἱεροὶ δὲ κανόνες οἵονδήποτε ἐπίσκοπον ὑποχρεοῦσι νὰ ὑποτάσσεται εἰς ἐκεῖνον καὶ μόνον, παρ' οὗ τὴν ἐκλογὴν καὶ χειροτονίαν ἔλαβε, παρ' αὐτοῦ καὶ μόνον νὰ ἀνυκρίνηται καὶ πρὸς αὐτὸν νὰ ἔχη τὴν ἀναφοράν³. Σχετικῶς πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ πέμπτου ἀρθροῦ τοῦ δευτέρου Σχεδίου περὶ ποιμαντορικῆς ἐξαρτήσεως, τὸ Πατριαρχεῖον παρετήρει ὅτι ἐπαυξάνει τὴν κατατομὴν καὶ διαίρεσιν τῶν χριστιανῶν, βουλγάρων τε καὶ μὴ, καὶ τὴν σύγχυσιν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ ἐνέργειαν τῶν πνευματικῶν καθηκόντων· διότι, λαβόντες ἅπαξ τὴν ἀδείαν ἕκαστος κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ κατὰ τὸ συμφέρον αὐτοῦ, νὰ ἀποσκιρτᾷ ἀδεῶς καὶ ἀνενόχως καὶ νὰ μεταβαίνει ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν, θὰ καταντήσωσι ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροι περὶ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα, ὑποκρινόμενοι τὰ πάντα κατὰ τὸ ἐκάστοτε ὑλικὸν συμφέρον. Μάλιστα δὲ ἐν τῇ ἐξάψει τῶν παθῶν τῆς ἀντιζηλίας καὶ τῶν ἐρίδων, οὐδόλως εἶναι ἀπίθανον νὰ παρανομῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ ποιμένες, ὅτε ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καθίσταται αὐτὸ τοῦτο βαβυλωνέως πύργος καὶ θὰ κυβερνᾶται οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ συμφερόντων. Ἐπὶ τοῦ τετάρτου κεφαλαίου τοῦ περιεχομένου τῶν δύο Σχεδίων, ἦτοι περὶ τῶν ἐδρῶν καὶ τῶν τίτλων τῶν Βουλγάρων Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, τὸ Πατριαρχεῖον ἀπήντησεν ὅτι Α'. ἀφοῦ

1. Καν. 12 τῆς Α' 2 τῆς Β' 65 Κανθ. ἐν παραβ. Κολ. 3,11.

2. Καν. 4 τῆς Α'. τῆς Α'. 14 Ἀντιοχ. 2 τῆς Β'.

κατὰ τὸ β'. ἄρθρον τοῦ Α' Σχεδίου [εἰς τὰ καθέδρας τῶν Μητροπόλεων] ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας προσδιορίζει τὴν ἐθνικότητα τοῦ Μητροπολίτου ἢ Ἐπισκόπου, πῶς κατὰ τὸ βον ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ Σχεδίου θὰ κατῴκουν ἐκεῖνοι οἵτινες ἤθελον εὐρεθῆ ἔξ οἰουδήποτε Ἔθλους; Τὸ Πατριαρχεῖον λοιπὸν εὗρισκεν ἀντιφατικά τὰ δύο ἄρθρα καὶ πρόξενα συγχύσεως καὶ ταραχῆς ἢ ἀντίφασιν ὅμως αὕτη αἴρεται. ἂν ἡ φράσις «ἤθελον εὐρεθῆ» τοῦ βον ἄρθρου ἐννοηθῆ ὅτι ἤθελον εὐρεθῆ μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 2 ἄρθρου: ἤθελον δηλαδὴ ἐκλεγῆ κατὰ τὴν διατύπωσιν τοῦ 2ου ἄρθρου. Πάντως ὅμως ἡ ἀσάφεια ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ. Β' Ἐπειδὴ ὁ Βούλγαρος Μητροπολίτης τοῦ Βιλλαετίου, ἂν ἤθελεν ἐφαρμοσθῆ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Β' Σχεδίου, καὶ ὁ Βούλγαρος Ἐπίσκοπος τοῦ Σαντζακίου δὲν ἤθελον ἔχει ὄρισμένα τὰ ὄρια τῆς περιφερείας αὐτῶν, ἔνεκα τοῦ ὅτι εἰς πολλὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς αὐτῆς περιφερείας ἦσαν διεσπαρμένοι καὶ Βούλγαροι καὶ μὴ Βούλγαροι, θὰ εἶχον οὗτοι μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχιερέων κοινὰς τὰς περιφερείας καὶ τὰ ὄρια τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ ὑπῆρχον δύο Ἐπίσκοποι ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐπαρχίᾳ'. — Ε' Εἰς τὴν περὶ κυριότητος τῶν ναῶν διάταξιν τῶν Σχεδίων τὸ Πατριαρχεῖον ἐξήτει σαφῆ διατύπωσιν· διότι, ἠρώτα: αἱ νέαι ἐκκλησῖαι τὰς ὁποίας θὰ ἐκτίζον οἱ Βούλγαροι, ἐφ' ὅσον οὗτοι θὰ κατῴκουν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, εἰς τίνος ἀρχιερέως πνευματικὴν δικαιοδοσίαν θὰ ὑπῆγοντο; Ἐὰν εἰς ἐκεῖνου εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δικαιοδοσίαν ὑπῆγοντο μέχρι τοῦδε ὅτε συνεκκλησιάζοντο μετὰ τῶν γραικῶν, τὸ τοιοῦτον ἦτο σύμφωνον πρὸς τοὺς ἱεροὺς Κανόνας· ἂν ὅμως θὰ ὑπῆγοντο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βουλγάρου μητροπολίτου ἢ ἐπισκόπου, τότε ἦτο ἄτοπον διότι θὰ ἴσκειτο παράλληλος δικαιοδοσία δύο ἐπισκόπων εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον¹. — Ὡς πρὸς τὴν ἴδρυσιν καὶ τὴν δικαιοδοσίαν Ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς διελάμβανε καὶ τρίτον ἄρθρον ἀμφοτέρων τῶν Σχεδίων, τὸ Πατριαρχεῖον παρετήρει ὅτι ὥσει νὰ ἐγκαθιδρῦθῃται ἕτερός τις πατριαρχῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ θεῖοι Κανόνες ἔγραφε δικαίως τὸ Πατριαρχεῖον, δὲν ἐπιτρέπουσι εἰς ἐπίσκοπον νὰ τελέσῃ κἄν ἱεροπραξίαν ἐν πόλει ἣτις δὲν ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἀνευ ἀδείας τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου· κατὰ μείζονα λόγον, χάριν φυλετικῆς διακρίσεως, δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐδρεῦωσιν διαρκῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ δυο ἐκκλησιαστικαὶ Ἀρχαὶ ἐντελῶς ὁμόδοξοι καὶ ὁμόθησκοι, ἀσκοῦσαι τὴν αὐτὴν δικαιοδοσίαν ἐκλέγουσαι ἐκάστη δι' ἴδιον ἑαυτῆς λογαριασμὸν ἀρχιερεῖς, ψηφίζουσαι καὶ χειροτονοῦσαι αὐτούς². — Ἐν τέλει³ ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον, τοῦτο ἐξήλεγчен σχετικὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 5 τοῦ Α' καὶ 7 τοῦ Β' Σχεδίου ὡς ἀντικανονικὰς καὶ ἀντιφατικὰς καὶ

1. Πρὸβλ. καὶ ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ κεφ. Β'.

2. Παραπέμπει εἰς τοὺς Καν. 8 Α'. 12 Α'. 22 Ἀντιοχ. 2 Β'. 34 Ἀποστ. 9 Ἀντιοχ.

3. Παραπέμπει εἰς τοὺς αὐτοὺς Κανόνας.

καθ' ἑαυτάς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα ἄρθρα τῶν Σχεδίων. Α'.—Ἡ ἀντικανονικότης αὐτῶν ἦτο προφανής, διότι ἐπονομάζεται διὰ τῶν διατάξεων τούτων κυριαρχικῶς καὶ συνιστᾶται Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, ἀπολύτως δὲ καὶ χωρὶς νὰ διορισθῶσι προηγουμένως τὰ ὄρια αὐτῆς παρὰ τὸν δρθὸν λόγον καὶ ὅτιοις κανόνας¹. Καθὼς δέ, ἔλεγε τὸ Πατριαρχεῖον πᾶσα Ἐκκλησία Αὐτοκέφαλος ἐν γένει, καὶ πᾶσα μερικὴ ἢ ἐπαρχιακὴ, ὑποκειμένη εἰς Αὐτοκέφαλον, ἔχουσι τὰ ὄρια αὐτῶν, ἐξ οὗ καὶ ὀνομάζονται Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Καισαρείας, τῆς Ἐφέσου: τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Πετροπόλεως, οὕτω καὶ ἡ προτεινομένη Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ἔχη τὰ ὄριά της, καὶ νὰ λάβῃ καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ τόπου κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἔθνους. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη, ἔξακολουθεῖ ἡ Πατριαρχικὴ Ἀπάντησις, ἤθελεν ἀναγορευθῆ τυχὸν Αὐτοκέφαλος Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, πάλιν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔχη τὰ ὄριά της καὶ νὰ ἐπονομασθῇ οὐχὶ ἐκ τοῦ ἔθνους ἢ τῆς φυλῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ τόπου. Διὰ ταῦτα καὶ οὐδεὶς ποιε Πατριάρχης, οὐδεὶς Μητροπολίτης ἢ Ἐπίσκοπος καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ καὶ περιστάσει ἔσχεν ἢ ἔχει ἀξιώσεις δικαιοδοσίας ἐπὶ τῶν ἔξω τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιφερείας κατοικούντων ὁμοδόξων καὶ ὁμοεθνῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως, καθὼς ὁ Ἱεροσολύμων, ὁ Καισαρείας, ὁ Ἐφέσου δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι δικαιοδοσίαν τινὰ ἐπὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατοικούντων Ἱεροσολυμιτῶν, Καισαρείων καὶ Ἐφεσίων, οὔτε οἱ τῆς Ρωσσίας Μητροπολίται ἐπὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρώσων, οὔτε οἱ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων, ἀπαρᾶλλὰ κτωσ οὐδεὶς πνευματικὸς ἀρχηγὸς βούλγαρος δύναται νὰ χειροτονηθῇ ἀπολελυμένως πάντων τῶν ἀπανταχοῦ βουλγάρων, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ πρώτου ἁρθρου τῶν Σχεδίων οὔτε Ἐκκλησία Βουλγαρικὴ νὰ ὑπάρξῃ ἀπεριόριστος καὶ ἀπολελυμένη χωρὶς νὰ ἀθετήσῃ πάντας τοὺς νόμους τῆς λογικότητος καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου πάντων τῶν αἰώνων. Β'. Ἐπειτα αἱ διατάξεις τῶν ἁρθρων περὶ ὧν πρόκειται, εἶναι καὶ ἀντιφαστικαί, παρρηθεῖ ἐπίσης τὸ Πατριαρχεῖον, διότι, ἀφοῦ ἐν τῷ τετάρτῳ ἁρθρῳ ὀρίζεται, ὅτι οἱ βούλγαροι Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ «πνευματικοῦ ἀθροίσματος», θέλουσι διορίζεσθαι διὰ βερατίου, ποίαν σημασίαν, κατόπιν τῶν τοιούτων πράξεων, θὰ εἶχεν ἡ κανονικὴ ἐπικύρωσις ἢ ἐπιζητούμενη ὑπὸ τοῦ Πατριαρχοῦ; Πολὺ δικαίως ἀνέπτυσεν ὁ Πατριάρχης: ἡ ἠθελεν ἐπικυροῖ ἀπαρτηρήτως καὶ ἀνεξέταστως πάντας τοὺς προτεινομένους εἰς αὐτόν, καὶ καλοὺς καὶ ἀκαταλλήλους, ἢ θὰ συνεκροῦντο, ἀκάρπως βέβαια, πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἂν τυχὸν ἠναγκάζετο ἐνίοτε νὰ μὴ ἀποδεχθῇ τινὰ ἐκλεγέντα καὶ ἥδη διορισθέντα διὰ Βερατίου. Γ'. Τὸ δὲ μνημονεύειν τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος ὡς τὰ ὑπὸ ἔλεγχον ἄρθρα διεκέλευον, τότε καὶ μόνον θὰ ἦτο σύμφωνον πρὸς τὰ καθεστῶτα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἂν ὁ μνημονεύειν ἐλάμβανε καὶ τὴν χειροτονίαν

1. Παράρτημα: 2 Β'. 9 Ἀντιοχ. 6 Α'.

παρὰ τοῦ μνημονευομένου καὶ εἶχε πρὸς αὐτὸν τὴν ἀναφορὰν αὐτοῦ¹.
 Τοιαύτη ἦτο ἡ Πατριαρχικὴ ἀπάντησις. Ἐξετάζουσα τὰ πράγματα μετ' ἀγαστῆς περισκέψεως καὶ μετὰ πάσης ἀντικειμενικότητος ἔθετε τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῶν θέσιν. Οἱ Βούλγαροι ἤθελον νὰ δημιουργήσωσι νέον εἶδος ἐκκλησιαστικῆς ὀργανώσεως, Ἐκκλησίαν αὐτὸ τοῦτο Βουλγαρικὴν, κατὰ τὰς σκέψεις, προϋποθέσεις καὶ τοὺς πόθους αὐτῶν. Ἦσαν ἐλεύθεροι. Ἀλλὰ καὶ τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ γείνη συνένοχος καὶ ὄργανον τοιοῦτου ἀντιχριστιανικοῦ πραξικοπήματος. Διὰ μὲν τῆς ἀνατροπῆς τῶν θεωριῶν τοῦ ὑπουργικοῦ τεσκερῆ καὶ τῆς ἀναλυτικῆς κατὰ τῶν Σχεδίων ἐλέγχου, ἔτι δὲ καὶ διὰ τῆς μὴ ὑποδείξεως τρίτου Σχεδίου, ὡς ἡξίου ἡ Κυβέρνησις, ἐφ' ὅσον τοιοῦτο Σχῆδιον ὑπῆρχεν ἤδη, τὸ ἰδιωτικὸν ἐκεῖνο τοῦ Πατριάρχου, ἐδεικνυεν οὐχὶ ἄνευ τόνου διαμαρτυρίας πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ τοὺς ἀχαλινώτους ταραξίας ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ὁδὸς ἡ εὐθεΐα, ἦν ὡς μόνη ἀρμοδιὰ Ἄρχῃ τὸ Πατριαρχεῖον διαχαράσσει, ἡ δὲ ὑπ' αὐτῶν ἀκολουθουμένη εἶναι ὁδὸς σκολισ' διὰ δὲ τῆς προτάσεως περὶ συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὑπεδήλου ὅτι εἶναι ἀποφασισμένον νὰ μὴ παρεκκλίνη κατὰ κεραίαν ἀπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαγραφείσης ὁδοῦ, ἀφοῦ ἀπαξ μάλιστα διὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐκεῖνου Σχεδίου, ὁ Πατριάρχης εἶχε φθάσει εἰς τὸ δυνατώτερον ἐπίπεδον τῆς πατριαρχικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ νὰ φέρῃ εἰς συναίσθησιν πάντας τοὺς ἀαρμοδίους ἀναμειγνυμένους, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν. Ἡ ἰδέα τῆς συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου, παρὰ τὰς δυσκολίας αὐτῆς, εὔρεν ἡγῶν καὶ εἰς πλείστα ἔγκριτα ὄργανα τοῦ Τύπου καὶ εἰς πρόσωπα διανοούμενα καὶ ζητοῦντα μέσον πρὸς κατάπαυσιν τέλους αὐθεντικῆν τοῦ σκανδαλώδους ζητήματος. Καὶ μόνον δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ἐμπιστευόμενον εἰς τρίτον, ἀλλ' εἰς τρίτον ἀρμόδιον, καὶ ὄχι εἰς μίαν ἀλλόθρησκον πολιτικὴν Κυβέρνησιν, εἰς μίαν Σύνοδον Οἰκουμενικὴν ἐνώπιον τῆς ὁποίας Πατριαρχεῖον καὶ Βουλγαρικαὶ ἀξιώσεις θὰ ἐκρίνοντο μετὰ πάσης αὐθεντίας καὶ ἀντικειμενικότητος, ἀρκεῖ νὰ πείσῃ πόσον τὸ Πατριαρχεῖον δὲν ἦτο κατὰ τῶν Βουλγάρων ὡς ἔθνος, καθὼς καὶ οἱ δημοκόποι αὐτοῦ διευμπάνιζον, ἀλλὰ κατὰ τῶν πλανῶν καὶ τῆς στάσεως αὐτῶν, ὡς ὀρθοδόξων παρουσιαζομένων κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν Ἀρχῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι συνήρχοντο κυρίως διὰ ζητήματα δογματικά· δευτερευόντως δὲ ἐξήταζον καὶ ζητήματα κανονικῆς φύσεως. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον οὔτε ἦτο οὔτε καὶ νῦν εἶναι λόγος πειστικός περὶ μταιώσεως συγκλήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αἱ συγκληθεῖσαι Σύνοδοι συνεκλήθησαν διὰ ζητήματα δογματικά, διότι τοιαύτης φύσεως ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου τὰ παρουσιαζόμενα ζητήματα. Ὅτι ὅμως ἐξήταζον ἐκ παραλλήλου καὶ μετὰ πλείστης ὀσης φροντίδος καὶ διοικητικὰ ζητήματα καὶ ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶναι

1. Καν. 4 Α'. 9 Δ'. 2 Β'. 14 Ἀνείοχ.—Ἴδε τὴν ὅλην Πατριαρχικὴν Ἀπάντησιν ἐν *Γεθεῶν* σ. 139—158.

ἄρκετὸν νὰ δείξῃ εἰς τοὺς τάναντία φρονοῦντας ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐξ ἴσου θεωρεῖ ἑαυτὴν ἄρμοδιαν πρὸς λύσιν καὶ τῶν δογματικῶν καὶ τῶν κανονικῶν διαφορῶν. Ἄλλως τε αὐτὴ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν συνῆλθε δι' ὑπόθεσιν, ὄχι πλὴν ἀφορῶσαν εἰς τὰς βῆσεις τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μιᾶς λεπτομερείας [τοῦ βίου] τῆς λατρείας αὐτῆς, τῶν ἁγίων Εἰκόνων; Ἐπειτα πότε ἄλλοτε παρουσιάσθη ἔρις ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας οἷα ἡ βουλγαροφυλετικὴ, θίγουσα τὴν σύμπασαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀπεδοκιμάσθη ἡ σύγκλησις Οἰκουμενικῆς Συνόδου; Ἡ ὑπεριάτη ἰδέα καὶ ὁ ὕπατος σκοπὸς τῆς λειτουργίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι ἡ κυριαρχικὴ ἀποκατάστασις τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας μὲ γνώμονα τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀδιάφορον ἐπομένως πῶθεν τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας κλυδωνιζόμενον, εἴτε ἐκ δογματικῶν λόγων εἴτε καὶ ἐξ ἄλλων περιστατικῶν, κινδυνεύει νὰ ναυαγήσῃ. Πρέπει νὰ προκληθῇ αὐστηρῶς εἰδικὸν ζήτημα πίστεως, ἵνα δικαιολογηθῇ ἡ κοινὴ Συνδιάσκεψις τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ; Ὅα ἦτο ἐγκληματικὴ καὶ ἀντιχριστιανικὴ στενότης ἀντιλήψεως. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ ΣΤ' διὰ τῆς προτάσεως αὐτοῦ ἐκείνης, ὕψιζούσης μὲν, ἐφόσον μάλιστα ἦτο ἤδη εἰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως τὸ ζητούμενον τρίτον Σχέδιον, ὃ ἔστι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἰδιωτικὸν τοῦ Πατριάρχου, κατὰ πρόσωπον καὶ τὴν πολιτικὴν ἔξουσίαν καὶ τοὺς λεγομένους χριστιανικοὺς πολιτικούς, ἀναθετοῦσης δὲ εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν τὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας, δικαιούται κατὰ τὴν δευτέραν πρὸ πάντων ταύτην πατριαρχεῖαν αὐτοῦ νὰ θεωρῆται ἐκ τῶν πρωτίστων ἐξόχων φυσιογνωμιῶν τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἰδίᾳ Πατριαρχῶν. Εἶναι δυστύχημα ὅμως ὅτι μεθ' ὕψους σοβαρότητος καὶ μετριοπαθείας ἐχειρίζετο τὸ βουλγαρικὸν Ζήτημα ὁ Πατριάρχης, μετὰ τόσης ἐλαφρότητος, σπουδῆς καὶ βιαιότητος ἐφέροντο οἱ Βουλγαρισταί. Τὶ ἐπραξάν οὗτοι μετὰ τὴν πρότασιν τῶν δύο Σχεδίων ὑπὸ τῆς Πύλης;

Τὴν ἐμφάνισιν τῶν δύο Σχεδίων ἐχαιρέτησαν οἱ Βούλγαροι μετ' ἐξἄλλου ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ Βουλγαρικὴ ἐφημερίς «Μακεδονία» ἐδημοσίευσεν αὐτὰ μετὰ πανηγυρικῶν ἄρθρων καὶ ταχέως ἐγνώσθησαν ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας Βουλγαρίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης. Τὴν διὰ τῶν Σχεδίων τούτων λύσιν εὕρισκον ὡς λύσιν δικαίαν καὶ περιεσκεμμένην, θέτουσαν τέρμα ἱκανοποιητικὸν εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτῶν. Καὶ ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα τῆς ὀριστικῆς τοῦ ζητήματος λύσεως ἐξήγουν εἰς τὸν βουλγαρικὸν λαὸν οἱ πρόσρχοι τοῦ κινήματος τὴν ἔκδοσιν τῶν λεγομένων κυβερνητικῶν Σχεδίων. Καὶ διὰ νὰ δημιουργῶσι δὲ γεγονότα τετελεσμένα, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡγέται τοῦ κινήματος' προσεκάλεσαν τοὺς ἀρχιερεῖς τῶν Βουλγαρικῶν μερῶν, ὅπως ἐλθόντες εἰς Κωνσταντινουπόλιν συζητήσωσι τὴν ὑπὸ τῶν Σχεδίων προβλεπομένην Σύνοδον ἐν γένει δὲ ἐκάλουν τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους Μακεδονίας καὶ Θράκης νὰ ἀπο-

1. Ν. Δ. Μίντζουλου, Χ. Π. Δαμιλέστωφ, Δ. Μιχαηλόφωκη, Γ. Ε. Τζαλόγλου, Δ. Μ. Γκέσογλου, Στ. Τζομακίωφ, Ζαχ. Ι. Γιούρωφ, Χ' Γιοάννης Χ' Β. Πέντοκοβιτς, Ζαχαρίας Στρούμωκη. Ἡ τὸ Βουλγαρικὸν Ζήτημα ἀφορῶσα ἐπιστολὴ σ. 20.

τινάξωσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ἀνεξαρτήτου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Ἠλείουν δὲ ὅτι οἱ ἀπειθήσοντες τυχὸν τοιοῦτοι ἀρχιερεῖς ὡς καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν θὰ ἐμνημόνευαν τῶν καθηρημένων Βουλγ. ἀρχιερέων θὰ ἀπεβάλλοντο ἀπὸ τῶν θρόνων αὐτῶν¹. Προκαταρκτικῶς δὲ παραλαβόντες τοὺς καθηρημένους κινήματι ἀρχιερεῖς, τὸν ποτὲ Μακαριουπόλεως Ἰλαρίωνα ἐκεῖνον καὶ τὸν ποτὲ ἐπίσης Φιλιππουπόλεως Παῖσιον, ἔτι δὲ καὶ τὸν λεγόμενον Φιλιππουπόλεως Πανάρετον, συνέληξαν ἐν Ὁρτάκιο² τοῦ Βοσπόρου παρασυναγωγὴν ὡς προσωρινὴν κεντρικὴν διοίκησιν τῶν Βουλγάρων. Δὲν ἐβράδυνε δὲ αὕτη νὰ ἀξήθη διὰ τῆς προσελεύσεως εἰς Κωνσταντινούπολιν τῶν Μητροπολιτῶν Βιδύνης Ἀνθίμου, Σόφιας Δωροθέου, Λοφτζοῦ Ἰλαρίωνος καὶ Νυσσάβας Παρθενίου, οἵτινες πάντες ἀφίκοντο εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἄνευ προτέρας, κατὰ τὰ εἰρηδῶτα, ἀδείας τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου³. Κυριωτάτη πράξις αὐτῶν ἦτο νὰ ἐμβάλωσιν εἰς τὰς φρένας τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ὅτι ζήτημα βουλγαρικὸν δὲν ὑφίστατο πλέον, ὅτι εἰς τὸ ἔξῃς ἔχουσιν ἀνεξάρτητον βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν χάρις εἰς τὴν στοργὴν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐξέδωκαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς φυλλάδια τὰ δύο Σχέδια μετὰ τοῦ ὑπουργικοῦ τεσερὲ πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα εἰς ἑλληνικὴν, τουρκικὴν, βουλγαρικὴν, καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, προτάξαντες δὲ αὐτῶν Πρόλογον ἐνηγγελίζοντο παταγῶδες τὸ εὐφρόσυνον γεγονός⁴. Τῇ 5ῃ Νοεμβρίου ἡ εἰρημνὴ «παρασυναγωγὴ» ἀπέλυσεν Ἐγκύκλιον⁵ πρὸς πάντας τοὺς ἀνὰ τὴν Βουλγαρίαν, Μακεδονίαν καὶ Θράκην εὐρισκομένους Βουλγάρους, δι' ἧς ἐπανελάμβανε τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ ἄλλοεθνοῦς γραικικοῦ Κλήρου, ὅστις «οὐδέποτε ἔτρεφε φιλικὰ αἰσθήματα πρὸς αὐτούς». Προέτρεπε δὲ νὰ εὐγνωμονῶσι τὸν Σουλτᾶνον, τὸν χορηγὸν τῆς ἐλευθερίας ταύτης. Μὲ ὕφος θριαμβευτικόν, ἀλλὰ καὶ διαβουκολητικόν ὥσει τὰ Σχέδια ἐκεῖνα νὰ ἔφερον παραχρῆμα εἰς τοὺς Βουλγάρους τὸν χρυσοῦν τῶν αἰῶνα, ἔγραφον «ἐκεῖνο τὸ ὅποιον περιμένομεν ἀπὸ τοῦ βασιλικῶν ἔλεος ἐδωρήθη εἰς ἡμᾶς· ἡ διάπυρος ἐπιθυμία ἡμῶν τοῦ νὰ ἔχωμεν δίκαιον ἀμέσως νὰ δεώμεθα τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως νὰ παρουσιαζόμεθα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ αὐθέντου ἡμῶν, ἡ φλογερὰ ἐκεῖνη ἐπιθυμία τοῦ νὰ εἴμεθα ἐλεύθεροι εἰς τὰ τῆς συνειδήσεως, τοῦ νὰ μὴ παρεισάγηται ἐν ταῖς οἰκίαις ἡμῶν ὑπὸ τὸ πρόσχη-

1. Γεδεών, 229. 230. 280. 281.

2. ἡ Μεσαχώρω

3. Γεδεών, 280. 369. 419. Δικαιολογοῦντες οἱ Μητροπολίται οὗτοι τὸ κανονικὸν τοῦτο παράπτωμα ἔγραφον πρὸς τὰς Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὅτι «ἤμωσαν, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, τῆς ὁδοῦ ἵν ὅσον ἔνεστι τάξιον ἀφιχθῶσιν εἰς βασιλευσάν, τῇ τε ἐντόνῳ τῶν ἐπαρχιωτῶν αὐτῶν προτροπῇ ἐνισχυθέντες, ἄλλως τε δὲ καὶ αὐτοὶ λίαν ἐκθύμως πρὸς τοῦτο διατιθέμενοι πρὸς κοινὴν μὲν σύσκεψιν ἐπὶ τῆς κανονικότητος τῶν δύο Σχελίων, διοργάνωσιν δὲ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τούτων». Ἡ τὸ βουλγαρικὸν Ζήτημα ἀφορῶσα ἐπιστολὴ τῶν Βουλγάρων Ἀρχιερέων.

4. Καλλίφρονος, Ἐκκλησιαστικά. Κων)πολις, 1870. Τόμ. Δ'. σελ. 80. Γεδεών, 279.— Ἡ τὸ βουλγαρικὸν Ζήτημα ἀφορῶσα Ἐπιστολὴ τῶν Βουλγάρων Ἀρχιερέων σ. 20.

5. Ὑπέγραφον ὡς: «ἐν Χριστῷ πατέρες καὶ εἰλικρινεῖς φίλοι».

μα τῆς θρησκείας ἀλλοεθνῆς Κλήρος, ὅστις οὐδέποτε ἔτρεφε φιλικὰ πρὸς ἡμᾶς αἰσθήματα, ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν αὕτη ἐξεπληρώθη δόξα τῷ Θεῷ»¹. Καὶ πρὸς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης ταύτης προσεκάλουν νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς αὐτόν, εἰς γλώσσαν δὲ τουρκικὴν, εὐχαριστήριον ἀναφορὰν, τῇ δὲ 6 Δεκεμβρίου νὰ τελέσωσιν ἅπαντες ἀπανταχοῦ δοξολογίαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πρὸς εὐλογίαν τῆς Αὐτοκεφάλου αὐτῶν Ἐκκλησίας καὶ τῆς νέας προοδευτικῆς ζωῆς των². Αἱ εὐχαριστήριοι ἀναφοραὶ ὑποβλήθησαν εἰς τὸν Σουλτᾶνον, ἐτελέσθησαν δέ, πράγματι, κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν καὶ πομπῶδεις καὶ ἐπιδεικτικώταται δοξολογίαι μετὰ ὀχλαγωγικῶν διασχύσεων ἀνὰ τὴν Βουλγαρίαν τῇ συμμετοχῇ τῶν ἀνυποτάκτων Βουλγάρων Ἀρχιερέων μετὰ προκλήσεων κατὰ τοῦ ἔλλη. στοιχείου καὶ τῶν πιστῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον χριστιανῶν. Ἐν Σοῦμπλᾳ καὶ Ρουτσουκίῳ ὁ ὄχλος, περιάγων τὴν εἰκόνα τοῦ Σουλτᾶνου, διεχύνετο εἰς ἐκδηλώσεως ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὕβριζε τοὺς Φαναριώτας. Ἐνιαχοῦ ἀπεφάσισαν νὰ καθιερωθῇ ἡ ἕκτη Δεκεμβρίου ὡς ἐθνικὴ βουλγαρικὴ ἑορτὴ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀποχωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὅπου, ὡς ἐγένετο ἐν Φιλιππουπόλει, ὑπελείπετο δυσπιστία μετὰ τοῦ λαοῦ, οἱ Βουλγαρισταὶ ψευδῶς διέδιδον ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία ἐγένετο κοινῇ ἀποφάσει Πύλης καὶ Πατριαρχεῖου. Κατὰ τὰς διαγεγομμένας δὲ ἐνθουσιαστικὰς ὑπὲρ τῶν Σχεδίων ἐκδηλώσεις ἐγκωμιάζοντο οἱ καθηρημένοι ἀρχιερεῖς ὡς πρωτομάστορες τῆς Βουλγαρικῆς φυλῆς³. Ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν εἶχεν ἐκχειλίσει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, ἐπωφελοῦμενοι τὴν διακοπὴν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, λόγῳ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, οἱ Βούλγαροι ὑπέβαλλον ἀθρόα ἀναφορὰς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ζητοῦντες νὰ προσληφθῶσιν εἰς τὸν τουρκικὸν στρατόν, ἐν περιπτώσει ἐκρηξέως ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Ὅτε δὲ ἡ Κυβέρνησις παρέπεμψεν εἰς τὴν Παρασυναγωγὴν τὴν Πατριαρχικὴν Ἀπάντησιν, ἐπὶ σκοπῷ, ὡς ἔλεγον οὗτοι, νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην αὐτῶν⁴, τότε δὴ διέσπυον τὸ Πατριαρχεῖον ὅτι δῆθεν ἀπορρίπτει τὰ Σχέδια ἀπὸ ἀπλῆν κακοβουλίαν, δυστροπίαν, εἰ δὲ καὶ διὰ λόγους συμφρονολογικoὺς καὶ ἐμέμφοντο αὐτὸ διότι «περὶ οὐδενὸς ποιεῖται τοὺς σεβαστοὺς τῆς Κυβερνήσεως λόγους»⁵. Τὰ Σχέδια ἦσαν σοφά, δίκαια, τελείως σύμφωνα πρὸς τοὺς ἱεροὺς κανόνας. Τοῦτο ἀνέλαβον νὰ καταστήσωσι πιστευτὸν τὰ μέλη τῆς Παρασυναγωγῆς ταύτης, ἀντιτάσσοντα καὶ λεπτομερῆ Ἀνασκευὴν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν περὶ τῶν Σχεδίων ἀπάντησιν. Τῆς Ἀνασκευῆς ταύτης δίδομεν εὐθύς ἀμέσως κατατέρω διεξοδικωτέραν ἀνάλυσιν.

(Συνεχίζεται)

ΑΡΧΙΜ. ΕΜΜ. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ

1. Ἴδε τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφο ἐν «Νεολόγῳ» Κοινῆ πόλεως 1869, 18/30 Ἰανουαρίου. Σοβαρὰ ἀνασκευὴ τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης ἐδημοσιεύθη ἐν «Νεολόγῳ», 1869, Ἰαν. 28. 30. Φεβρ., ὃ ἀνασκευάζων καλεῖ ἐν τέλει τοὺς ἀνομοῦντας νὰ ζητήσωσι τὴν κανονικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος παρὰ τῆς ἀρμοδίας Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἐὰν ἤθελον νὰ εἶναι τὸ ἔργον αὐτῶν ὄχι μόνον ἐθνικὸν ἀλλὰ καὶ χριστιανικόν.

2. *Γεδεών*, 221, 223, 279. *Καλλιφρων*, ἐνθ. ἀν. 80-82. *Κουργάνωφ*, II 325.

3. *Γεδεών*, 280.

4. Ἀνασκευὴ τῆς Ἀπαντήσεως εἰς τὰ παρὰ τῆς Ὑψ. Πύλης ἀποσταλέντα Σχέδια. Ἐν ΚΠ. 1869, σ. 6.

5. *Γεδεών*, 279.